

**UNIVERSITAT
JAUME·I**

TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRA D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Descobrint el patrimoni rural i agrícola del mas de la Vall d'Ares del Maestrat.

Una metodologia activa i participativa per a l'Educació Primària.

Nom de la persona a avaluar: Lorena Sales Esteve

Nom de la persona a tutoritzar el TFG: Sergi Selma Castell

Àrea de Coneixement: Didàctica de les ciències socials

Curs acadèmic: 2022/2023

ÍNDEX:

1. Resum.....	3
2. Justificació.....	4
3. Marc teòric.....	6
4. Objectius.....	9
5. Continguts.....	10
6. Metodologia.....	12
7. Proposta didàctica.....	13
8. Avaluació.....	20
9. Conclusions.....	21
10. Referències bibliogràfiques.....	22
11. Annexos.....	23

1. Resum

Aquest Treball de Fi de Grau demostra com a partir d'un espai, concretament el mas de la Vall d'Ares del Maestrat, i els seus elements patrimonials podem crear un gran espai d'aprenentatge.

La base fonamental seran les ciències socials, a partir de les quals es desenvoluparan les diferents activitats. Es pretén que l'alumnat assolisca una sèrie de coneixements relacionats amb el paisatge que l'envolta, des d'una perspectiva històrica i cultural. Per tant, la proposta didàctica consta d'una sèrie d'activitats relacionades amb aquest espai, les quals es posaran en valor i de manifest amb una visita a l'espai a treballar. Amb la finalitat d'obtenir un aprenentatge significatiu i desenvolupar la identitat local de l'alumnat.

De manera transversal s'introduiran elements de la cultura tradicional, refranys o frases fetes que es repetien al camp, relacionant totes aquestes amb el seu significat.

Paraules clau: didàctica de les ciències socials, elements patrimonials, identitat local.

2. Justificació

Aquest TFG sorgeix de la necessitat de transmetre a l'alumnat l'estima que li tinc a la meua terra, les meues arrels, és a dir, la importància de transmetre aquests valors d'identitat local. Vull trencar amb l'estereotip que diu que l'educació a les escoles rurals és deficient o aquell que diu que la gent de poble és inculta. Tota la vida he viscut a un poble i em sent realment afortunada.

Per què el mas de la Vall? Doncs, volia centrar-me en un espai rural que no fora l'habitual, un patrimoni que té el seu valor per les històries de vida que ha albergat, el dia a dia d'uns avantpassats dedicats plenament a l'agricultura i la ramaderia. El mas ofereix la possibilitat de treballar una gran quantitat de continguts, alhora que l'alumnat pren consciència de les formes de vida del passat.

El fet de centrar el TFG en l'àrea de les ciències socials sorgeix a partir de l'interès que he tingut sempre per tot allò relacionat amb el passat. A més, el treball al camp es va perdent amb el temps i m'agradaria recordar a l'alumnat la importància que té aquest treball i l'impacte que té en el nostre dia a dia.

Per a donar resposta a totes aquestes preguntes que sorgeixen de la vida al camp es plantegen diferents activitats, encapçalades pels refranys que es deien al mas de la Vall. La majoria d'aquests, relacionats amb les formes de vida del passat, en un entorn rural i campestre. Amb cada frase es realitzarà una activitat pertinent a la temàtica que tracta, tenint en compte el DECRET 106/2022, de 5 d'agost, del Consell, d'ordenació i currículum de l'etapa d'Educació Primària.

La proposta va dirigida a l'alumnat de primer cicle, concretament a 2n de primària, es tracten diversos temes interdisciplinàriament, tenint en compte que el fil conductor són les ciències socials.

La identificació del patrimoni material com a element del municipi serà el contingut fonamental que es treballarà a partir dels diferents espais del mas de la Vall. Ho relacionarem amb els cicles de cultiu, la climatologia i també, amb els refranys que tots haurem sentit dir als nostres avis.

La proposta tindrà inici a l'era, la part central del mas. Es treballa l'ús que li donaven a aquest espai i serà el punt de partida per a endinsar-se en el projecte. Aquest projecte constarà de 5 sessions distribuïdes durant l'últim trimestre. Cadascuna d'aquestes es desenvoluparà a partir d'un espai determinat: l'era, els bancals i camps de cultiu, l'antiga escola... i anirà encapçalada per una frase feta, a partir de la qual s'explicarà el seu significat i es desenvoluparan els continguts corresponents a l'activitat.

Aquesta proposta generalment es du a terme en l'aula, però la primera i l'última sessió del projecte estan ubicades en el mateix mas. Açò es deu al fet que la sessió

introdueix ens mostrarà una visió general de l'espai i en l'última si el procés d'E-A ha estat exitós podem donar resposta a aquelles preguntes que es van formular el primer dia. Ho farem mitjançant metodologies actives i participatives, l'ABP permet que l'alumnat investigue i pregue consciència del mateix procés d'aprenentatge. L'aprenentatge cooperatiu serà un aspecte clau per a aconseguir eixa col·laboració entre iguals, és molt important que aprenguen a treballar en equip.

La necessitat de crear aquesta proposta és causada per la falta de l'estudi del patrimoni que hi ha a les aules. Sovint es posa èmfasi en aquells elements patrimonials a nivell nacional i internacional, però que passa amb el patrimoni local? Tal com sentèncien Chaparro et al. (2022) "los docentes continúan identificando el patrimonio cultural con el academicista, con su valor estético y monumental, con la descripción del bien y no con su valor para la observación, la reflexión y el vínculo con la experiencia propia". Aquest recurs ens permet endinsar-nos dins del propi espai, per a investigar, qüestionar-nos tot allò que veiem i mantindre'ns motivats durant tot el procés de reconeixement de la identitat local. Tot açò és possible gràcies al paisatge cultural i a la interpretació que fem d'aquest.

Aquest treball de fi de grau consisteix en un viatge al nostre passat per a conèixer el present. Una recaptació de fonts orals que ens ajudaran a construir els coneixements a partir d'eixes dites o frases fetes provinents de la saviesa popular, aquestes en serviran com a font històrica per a conèixer el passat. Aquestes ens proporcionen informació de com era la quotidianitat en eixe espai fa molts anys. D'aquesta manera apropem a les famílies als centres educatius i aconseguim desenvolupar un aprenentatge integral basat en el respecte al patrimoni.

3. Marc teòric

3.1. Educació i patrimoni

La relació entre el binomi educació-patrimoni cada dia és més estreta, són molts els docents que utilitzen l'entorn més pròxim per a generar situacions d'aprenentatge. Tal com sentència el Reial decret 2022/7572, en l'etapa d'educació primària, les competències es desenvoluparan a partir de situacions d'aprenentatge relacionades amb l'àmbit personal i educatiu, és a dir, partint de l'entorn més pròxim a l'alumnat i relacionades amb la seua vida quotidiana, fins a arribar a l'àmbit social més pròxim. Aquesta legislació promulga la creació de propostes didàctiques basades en l'entorn més pròxim. Hernández (2010) afirma que a través del paisatge cultural es poden treballar els elements curriculars que marca la legislació d'una manera diferent, procurant sobretot eixir de l'aula, oblidar-nos de l'ús exclusiu dels llibres, i aprofitant aquests recursos més pròxims per a motivar als alumnes, estimular els aprenentatges, ensenyar-los a veure més enllà del que veuen els seus ulls, a analitzar i valorar i respectar aquests paisatges.

Això és tot allò que es vol transmetre en aquest Treball de Final de Grau, crear un vincle amb l'espai, perquè es produïska un aprenentatge significatiu i es potencie l'estima a aquest patrimoni que ens han deixat els nostres avantpassats i que nosaltres, que som el present, hem de cuidar per al nostre futur.

3.2. Interacció social i cultura en l'educació patrimonial

L'educació patrimonial es refereix a l'ensenyament i l'aprenentatge de la història, la cultura i el patrimoni d'un lloc determinat. D'altra banda, la teoria de Vigotsky o teoria sociocultural, proposa que l'aprenentatge es genera a partir de la interacció social i que el desenvolupament cognitiu de les persones està influenciat per la cultura i la societat en què viuen. Per tant, l'educació patrimonial pot beneficiar-se de la teoria de Vigotsky, ja que en centrar-se en la interacció social i en la cultura, facilita la construcció del coneixement i del desenvolupament cognitiu dels estudiants. Com indica el mateix Vigotsky (citad Sánchez, 2019, p.1) l'aprenentatge i el desenvolupament cognitiu dels nens i nenes estan influenciats per la cultura i la societat en la qual es desenvolupa.

D'aquesta manera quan ensenyem la història d'un lloc determinat, es pot demanar als estudiants que realitzen una reconstrucció de la història a través de la interacció amb els familiars o membres de la comunitat, açò permet construir un coneixement més significatiu.

A més a més, la teoria sociocultural també dona importància a la mediació en el procés d'aprenentatge.

D'aquesta manera, els docents poden actuar com a mediadors entre els nens i nenes i el patrimoni natural del seu entorn, proporcionant els recursos necessaris i guiant el procés d'aprenentatge.

En definitiva, l'educació patrimonial es pot beneficiar de la teoria de sociocultural de Vigotsky, ja que dona importància a la interacció social amb el medi per a aprendre i construir nous coneixements.

3.3. *Relació de l'espai amb la proposta didàctica*

La proposta didàctica que es presenta a continuació té com a nucli el mas de la Vall d'Ares del Mestre. Resulta un espai idoni per a executar un projecte interdisciplinari que tinga com a objectiu educació patrimonial. El fet d'escollir aquest espai per a desenvolupar el recurs patrimonial té a veure amb la gran quantitat de continguts que es poden treballar a partir d'un espai que a priori sembla desconegut i irrellevant. Tot i això, com sentència Selma (2014) no ens hauríem de fixar exclusivament en si un element patrimonial és o no és important. Si té o no té una etiqueta administrativa que el faça meritori de ser comentat, de ser tingut en compte, de ser incorporat al discurs històric com a font material.

Tots els espais, tots els estris i totes les històries de vida que alberga aquest mas són font d'informació que nodreixen l'educació patrimonial dels infants. També es relacionen amb factors que van lligats a la creació d'aquests espais. La climatologia i les estacions, són les causes que donen lloc a la sembra de determinats cultius en una època concreta. Així com és rellevant saber que els avenços tecnològics sorgeixen per a cobrir necessitats i facilitar el treball, a causa de canvis en la societat. Per això, és important conèixer les formes de vida dels nostres avantpassats i realitzar una introspecció del nostre ritme i estil de vida. Resulta destacable i interessant la utilització del material gràfic del passat que ens retroba amb unes realitats de vegades molt canviades. Però cal no perdre la memòria de quan es produeixen eixos canvis (Selma, 2014).

Les diferents activitats de la proposta didàctica constaran d'exemples gràfics que proporcionaran a l'alumnat un aprenentatge més significatiu. Mitjançant imatges es comparen els paisatges amb el pas del temps i la mostra de ferramentes de treball dona lloc a un procés d'investigació que permet relacionar-lo amb les seues experiències.

3.4. *Treball per projectes.*

El fet de treballar en projectes sorgeix a partir de la necessitat de treballar diferents continguts d'una forma conjunta i col·laborativa, seguint el mateix objectiu. Mitjançant aquesta metodologia s'incrementa la motivació de l'alumnat per aprendre, ja que aquest

percep la rellevància dels continguts relacionant-la amb les vivències personals o experiències de persones properes.

El mas es tracta d'un espai rural, espai on predominen les activitats agràries i ramaderes, el coneixement de l'alumnat respecte a aquest tema variarà depenent del contacte que ha tingut en aquests àmbits. Per això a partir de diferents espais i objectes es pretén conscienciar de les formes de vida del passat i la relació i evolució respecte a l'actualitat.

A través del Paisatge cultural es poden treballar els elements curriculars que marca la legislació d'una manera diferent, procurant sobretot eixir de l'aula, oblidar-nos de l'ús exclusiu dels llibres, i aprofitant aquests recursos més pròxims dels que, afortunadament, encara disposem a la nostra regió, per a motivar als alumnes, estimular els aprenentatges, ensenyar-los a veure més enllà del que veuen els seus ulls, a analitzar i, en última instància, a valorar i respectar aquests paisatges (Hernández, 2010). L'activitat introductòria i l'activitat final del projecte es duran a terme al mateix mas, una experiència sensorial fora de l'aula on podran observar en primera persona tots aquells continguts a treballar. D'acord amb el que argumenta Liceras (2013) la percepció, més intuïtiva, i l'observació, més reflexiva, dels elements i estructures constitutius del paisatge són els instruments inicials que usem les persones per a captar i revelar tal realitat espacial.

3.5. Refranys i saviesa popular: una aproximació a la cultura i el patrimoni

Tal com s'ha comentat en la justificació, aquest Treball de Final de Grau consta d'una seqüència d'activitats que van encapçalades per refranys que es deien en el Mas de la Vall d'Ares i l'entorn més pròxim.

Els refranys propis d'una zona poden ser una eina molt valuosa per a desenvolupar diferents propostes didàctiques i resulten idonis per a apropar als xiquets i xiquetes a comprendre les formes de vida del passat. "Els refranys són una forma efectiva de transmetre valors i coneixement popular. A més, el seu ús en l'educació pot ajudar a fomentar la creativitat i el pensament lateral en els estudiants" (Ramos, 2003).

A més aquests promouen la creativitat i fan que l'alumnat desenvolupi el pensament crític, ja que aquests poden ser font d'inspiració per a imaginar històries que plasmen la seua visió sobre el patrimoni rural i la seua relació amb ell.

4. Objectius

Aquest Treball de Final de Grau es tracta d'una proposta didàctica relacionada amb el patrimoni del mas de la Vall d'Ares del Mestre. Per tant, trobem una sèrie d'objectius que s'hauran d'aconseguir una vegada acabades les sessions que engloba el projecte.

D'una banda destaca l'objectiu general de fomentar el coneixement i la valoració del patrimoni local, per tal d'identificar les formes de vida del passat.

D'altra banda trobem els objectius específics enumerats a continuació:

- Contribuir al desenvolupament de l'educació patrimonial com a disciplina pedagògica en l'àrea de coneixement del medi, tenint en compte les pràctiques agràries del passat.
- Identificar els principals elements del patrimoni local, i la seua rellevància en la identitat i el desenvolupament social del mas de la Vall.
- Cooperar en la realització de les activitats.
- Investigar per a poder argumentar les diferents activitats de la proposta didàctica.

5. Continguts

ÀREA Coneixement del medi	Bloc 1: Cultura científica	1.1 Iniciació a l'activitat científica	<p>G1 Fases del raonament científic i de l'experimentació</p> <ul style="list-style-type: none"> - Curiositat per objectes, fets i fenòmens pròxims. - Realització de prediccions senzilles de manera guiada. - Estratègies d'utilització de la Informació en diferents fonts fiables, pròximes i accessibles. - Ús d'Instruments i dispositius apropiats per a l'observació i mesurament. - Procediments i mètodes guiats per a l'experimentació - Registre de les observacions. - Vocabulari científic bàsic per a comunicar de manera oral o gràfica el resultat de les investigacions
		<u>1.2 La vida en el nostre planeta.</u>	<p><u>G1. Éssers vius</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - L'hàbitat dels éssers vius en relació amb les seves necessitats bàsiques.
			<p><u>G2. Paisatges i ecosistemes</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Concepte d'ecologia, la cura i el respecte pels espais naturals, els animals i les plantes.
			<p><u>G5. Educació emocional</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Acceptació de les diferències i semblances davant la diversitat a l'aula i el seu entorn pròxim. - Diferències i semblances entre les persones, empatia i respecte per les semblances i diferències amb els altres.
1.3. Matèries força i energia.	<p><u>G3. Màquines i instruments</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ús d'objectes de l'entorn amb eficàcia i seguretat. 		

	Bloc 3: Societats i territoris	3.2. Societats en el temps.	<u>G1. El pas del temps</u> - Ús del temps i de les formes convencionals per a mesurar.
			<u>G2. Educació patrimonial</u> - Identificació del patrimoni material com a element del municipi. - Propostes de cura del patrimoni a petita escala.
			<u>G4. Interpretació històrica</u> - Nocions de causa, conseqüència i empatia.
	3.4. Consciència ecosocial.	<u>G2. El clima • El canvi estacional.</u> - Variables meteorològiques. Registre i representació de dades.	

6. Metodologia

El TFG consisteix en el disseny d'una proposta teòrica d'un recurs didàctic per a valorar el patrimoni rural a través del treball per projectes, la col·laboració entre igual i la investigació. Treballar per projectes incrementa la motivació intrínseca per aprendre, ja que l'alumnat percep la utilitat del que es treballa a l'aula per la seua rellevància en explicar vivències personals, despertar vocacions professionals i abordar problemàtiques socials actuals. També ens ajuda al fet que l'alumnat interioritzar els objectius d'aprenentatge i explore el seu coneixement previ.

Açò ens porta a treballar a partir de l'aprenentatge cooperatiu a partir de la formació de grups heterogenis que promouen la col·laboració i el treball en equip, es poden assignar rols i responsabilitats dins dels grups, d'aquesta manera es garanteix que tots participen. A partir d'aquesta metodologia també es promouen habilitats socials emocionals i cognitives.

Totes les sessions de la proposta estan dissenyades per a estimular la curiositat i l'interés pel patrimoni, de manera que ells són els protagonistes del mateix procés d'aprenentatge, a partir dels debats i reflexions col·lectives, així com experiències pròximes i fonts properes com els familiars, arriben a conclusions que han de compartir amb la resta de companys i companyes. El mestre o la mestra guiarà el procés i serà l'encarregat de donar les pautes necessàries per a seguir el fil de la proposta, i també, haurà de donar les explicacions necessàries en cada activitat, sempre a partir de les aportacions dels xiquets i xiquetes.

En resum, la metodologia utilitzada es basa en una mirada activa i participativa en l'educació, que utilitza els refranys com a punt de partida per a explorar i conèixer el patrimoni. Les activitats pràctiques a l'exterior, les reflexions i els debats són els elements clau que promouen la participació i l'interés de l'alumnat per conèixer el seu patrimoni.

7. Proposta didàctica

Aquest recurs patrimonial tracta diferents aspectes de la vida al mas de la Vall, es focalitza sobretot en el cicle del cultiu del cereal, tot i que no segueix una estructura lineal es pretén que en finalitzar el projecte l'alumnat pugui identificar totes les fases del procés de cultiu. A més també se centra en les formes de vida del passat.

Totes les sessions estaran ubicades en el tercer trimestre, època on comença el bon temps i on els cultius comencen a estar preparats per a la collita. Es realitzarà una sessió cada dues setmanes, tenint en compte que la primera i l'última requereixen un dia lectiu sencer perquè anirem a visitar el mas de la Vall, a Ares del Maestrat. Mentre que les sessions restants es duran a terme a l'hora de ciències socials. S'organitzaran de manera que fem coincidir el final del projecte amb la festivitat de Sant Antoni Fesoler, on se celebrava la collita dels cultius, per això farem una relació metafòrica amb la recol·lecta dels coneixements obtinguts durant el projecte.

La proposta didàctica presenta una estructura comuna en totes les sessions, van encapçalades per un refrany, a partir del qual es podran explicar tots els continguts de la sessió, d'aquesta manera es combina la saviesa popular amb els continguts curriculars a treballar i es dinamitza el procés d'aprenentatge. Seguidament, trobem els objectius concrets que persegueix l'activitat, així com els continguts específics de cada sessió. Finalment, trobem una breu descripció de les sessions plantejades que fan referències als annexos on es troba la plantilla de treball que correspon a les fitxes que l'alumnat haurà de realitzar.

Sessió 1. Si no vols pols no vages a la era

Si no vols pols no vages a l'era.

Objectius:

- Presentar el projecte del Mas de la Vall i l'era com a espai clau en el procés de trilla del cereal.
- Identificar les funcionalitats i característiques de l'era com a element essencial en el procés de trilla del cereal.

Continguts:

- Funcionalitat de l'era.
- Característiques de l'era.
- Figures geomètriques.

Descripció:

Aquesta activitat es realitza presencialment al mas de la Vall. Serveix com a activitat introductòria a aquesta proposta didàctica. Es presentarà el projecte del mas de la Vall i a partir d'aquest espai l'alumnat formularà preguntes en assemblea al voltant d'allò que vol aprendre. L'alumnat aprofita la forma circular i extensa de l'era per a fer un rogle i iniciar una assemblea al voltant dels pensaments que els suggereix aquest espai. Per a què serveix? Per què té forma circular? A què us recorda?

L'alumnat haurà de deduir i debatre en grups, amb l'ajuda del o la docent com a guia en el procés d'aprenentatge, que l'era té forma circular perquè els "matxos" i bous que trillaven el cereal donaven voltes per l'era i això garantia l'eficiència del procés, que no quedara cap punta sense batre. D'altra banda, l'alumnat també s'hauria d'assabentar del perquè de la seua localització, l'era està en llocs alts per a aprofitar vents suaus i constants, que afavorien el procés de separació del gra de la palla. I normalment tenia algun tipus de desnivell per a evitar inundacions en les plogudes.

Tenint en compte que estarem en aquest espai, l'alumnat podrà observar un trill i amb l'ajuda d'un veí del mas de la Vall, entendrem com funcionava.

Després de l'assemblea i d'haver comentat tota la funcionalitat d'aquest espai es preguntarà a l'alumnat la possible relació entre el refrany i l'espai. El docent o la docent haurà d'ajudar a l'alumnat a deduir que el pols del qual parla és aquell que es genera pel vent que separa el gra de la palla, en el procés de la trilla.

Posteriorment, l'alumnat haurà de realitzar la fitxa pertanyent en el seu diari de camp (*vegem annex 1 sessió 1*).

Sessió 2. Qui no sembre, no cull

Qui no sembre, no cull.

Objectius:

- Secuenciar les fases del cultiu del cereal.
- Identificar les diferents fases del procés de cultiu del cereal i relacionar-les amb les estacions de l'any.

Continguts:

- El canvi estacional.
- Seqüenciació dels cicles dels cultius.
- El clima.

Descripció:

S'inicia l'activitat analitzant el refrany pertinent a aquest espai del recurs. Destacant la importància de seguir el cicle del cultiu per a poder collir i recol·lectar el cereal.

Una vegada l'alumnat ja coneix per a què servia l'era ha de comprendre d'on venia aquest cereal que s'ha trillat i aventat en l'espai anterior.

Doncs per a aquesta activitat es demanarà a l'alumnat que complete la fitxa del diari de camp relacionada amb els cultius. Per tal de poder completar-la es realitzarà una explicació prèvia en la qual el docent a partir de diferents imatges del cicle de cultiu del cereal invitarà a l'alumnat a reflexionar al voltant d'aquest procés. Aquesta posada en comú pot donar lloc a debat i tot l'alumnat estarà en el seu dret d'expressar les seues idees tot i que no siguen les vertaderes.

Una vegada realitzat el debat, el mestre o la mestra mostrarà a l'aula la seqüenciació real, explicant la relació dels diferents processos amb l'estació del any.

1. Llaurar: preparar la terra per al cultiu, es realitza a l'hivern. Sovint s'utilitzava l'arada empentada per animals.
2. Sembrar: plantar les llavors, es realitza a la primavera ja que els dies son més llargs i les plantes poden realitzar millor la fotosíntesi. Les temperatures són més adequades.
3. Segar: recol·lectar els aliments, es realitza al estiu. El clima sec i solejat és idoni per a recol·lectar els fruits.

Finalment, es realitzarà la fitxa pertanyent a l'activitat de seqüenciació dels cultius, aquesta no tindrà gran dificultat, ja que durant tota la sessió s'hauran estat treballant aquestes activitats (*vegem annex 1 sessió 2*).

Sessió 3. La màquina fa tot menys picar-se l'esquena

La màquina fa tot menys picar-se l'esquena.

Objectius:

- Conèixer i comprendre els avenços tecnològics en el treball al camp.
- Comparar la maquinària agrícola actual amb la que s'utilitzava antigament al mas de la Vall.
- Valorar l'ús de la tecnologia com a mitjà per a millorar la qualitat de vida de les persones.

Continguts:

- Diferència de les eines de treball del passat respecte a l'actualitat.
- Els avenços tecnològics.
- Els estris per al treball agrícola.

Descripció:

En aquesta sessió es treballaran les principals diferències respecte a la maquinària agrícola, que han suposat un gran avenç tecnològic. Com en totes les sessions es comença reflexionant a partir del refrany que encapçala l'activitat.

El o la docent tindrà el paper de guia perquè ells reflexionen sobre els avantatges que ofereixen els avenços tecnològics en el treball al camp (major rapidesa, eficiència i comoditat per als agricultors). La sessió tindrà lloc a l'aula i per tal de començar es realitzaran una sèrie de preguntes que convidaran a reflexionar a l'alumnat al voltant del tema. *Com se sembla el cereal? Com es recol·lecta? Com ho feien abans?*

Després de dur a terme aquesta xicoteta introducció i haver incrementat la curiositat en els xiquets i xiquetes es mostraran diferents imatges relacionades amb el treball agrícola. L'alumnat haurà de dir de quin aparell es tracta, pot ser no ho han vist mai i les respostes són d'allò més diverses, però igualment es realitzarà esta tasca de reflexió prèvia. D'aquesta manera l'alumnat serà el protagonista del seu propi procés d'aprenentatge i podrà desenvolupar la seua part més creativa. Una vegada s'han realitzat diferents especulacions el o la docent explicarà la vertadera funció de tots els estris i maquinària agrícola.

Per tal de finalitzar la sessió l'alumnat haurà d'emplenar la fitxa corresponent al diari de camp, en la qual s'integren els diferents continguts que s'han treballat en la sessió (*vegem annex 1 sessió 3*).

Els avenços tecnològics suposen un canvi molt fort en les formes de vida, per això és important que l'alumnat valore tot allò que s'ha aconseguit per a arribar a allò que tenim

actualment.

Sessió 4. *Passar més fam que un mestre d'escola*

Passar més fam que un mestre d'escola.

Objectius:

- Desenvolupar la capacitat d'observació i anàlisi a través de la comparació entre el passat i el present.
- Fomentar l'interès i la curiositat per les formes de vida del passat.
- Escoltar i comprendre informació transmesa oralment, realitzar preguntes per a obtenir informació específica, expressar de forma escrita les impressions i els coneixements obtinguts en l'activitat.

Continguts:

- L'entrevista.
- L'educació en el passat i la relació amb el treball agrícola.
- El temps lliure i els jocs dels xiquets i xiquetes en el passat.

Descripció:

Qui treballava el camp? Comencem preguntant a l'alumnat. S'espera que les respostes siguin d'allò més diverses, però que predominen els adults. Després de debatre al voltant d'aquesta pregunta, es formularan altres relacionades com: *coneixeu gent que es dedique a l'agricultura?*

S'explicarà que rebrem la visita d'un antic agricultor del mas de la Vall, al qual li haurem de fer una entrevista. Per tant, en els grups del projecte hauran de formular tres preguntes, relacionades amb la seua infància i joventut com a agricultor. La temàtica de les preguntes anirà guiada pel mestre o per la mestra, per tal que l'alumnat traga profit de les respostes i li servisca per a entendre millor les formes de vida del passat, relacionant l'agricultura amb l'educació.

Aquesta sessió tindrà una duració de dues hores, en la primera formularan les preguntes i posteriorment tindriem la visita programada de l'agricultor. L'alumnat realitzarà l'entrevista ordenadament i hauran de prestar atenció, per tal de completar les preguntes del diari de camp (*vegem annex 1 sessió 4*). A partir de l'entrevista es pretén que l'alumnat conega com era abans la vida d'aquestes persones, les seues condicions de treball i l'educació. Aquestes persones des de ben xicotetes ja havien de treballar, encara que també anaven

a l'escola del mas de la Vall, va ser una de les primeres escoles de la zona. D'altra banda, també tenien temps lliure, que el dedicaven a jugar com tots els xiquets i xiquetes, encara que eren jocs una mica diferents. En els annexos trobarem els diferents fragments de l'entrevista que responen a les preguntes del diari de camp.

Finalment, es durà a terme un debat amb l'alumnat al voltant de les diferències que troben respecte a les formes de vida actuals, d'aquesta manera s'espera que l'alumnat conega com vivien les persones al mas de la Vall.

Sessió 5. Al juny la falç al puny

Al juny, la falç al puny.

Objectius:

- Consolidar els coneixements adquirits al llarg del projecte mitjançant la participació en la festa de Sant Antoni Fesoler.
- Observar els diferents espais del mas de la Vall

Continguts:

- Cicles de cultiu.
- Significat i importància de la festa de Sant Antoni Fesoler com a celebració de la recol·lecta dels cultius.

Descripció:

L'última sessió del projecte tindrà lloc al mateix mas de la Vall, coincidint amb la festa de Sant Antoni Fesoler, al mes de juny. I realitzant una metàfora amb el nostre projecte: es recol·lecten els cultius, igual que recol·lectem els coneixements adquirits. S'explicarà que aquesta festa fa anys que se celebra i el motiu era la recol·lecta dels cultius, en concret dels fesols, per això aquest dia es fan fesols per a dinar. Tot l'alumnat de segon de primària gaudirà d'aquest plat per a dinar, però abans ens reunirem en assemblea com en la primera sessió, tots en rogle a la era. El mestre o la mestra formularà diferents preguntes: *Què s'ha hagut de fer perquè avui es faça la recol·lecta dels cultius? Quins processos han passat? Per a qui anava destinada aquesta festa antigament? Si fóreu xiquets i xiquetes que vivien antigament aquí, a què jugaríeu?* Totes aquestes preguntes li serviran de guia al docent per a avaluar mitjançant les respostes l'èxit i l'assoliment dels continguts del projecte. És a dir, realitzem la part del projecte del *què he après*.

També es visitaran els diferents espais tractats a l'aula en el projecte. S'observaran els bancals on té lloc el cultiu del cereal, l'antiga escola i les diferents pallisses on els antics

ramaders guardaven el seu ramat i els "matxos" que ajudaven als agricultors a fer la seua feina. Tots aquests espais podrem comprovar que estan col·locats de manera estratègica, hi ha un fàcil accés del bancal a l'era i el corral dels matxos es troba dins de l'era. Igual que els corrals del ramat oví es troba en direcció a les praderes, on anaven els antics ramaders a guardar.

Finalment i per tal de finalitzar el nostre diari de camp, l'alumnat haurà de completar un xicotet qüestionari tipus test que complementarà l'avaluació final (*vegem annex 1 sessió 5*).

8. Avaluació

L'avaluació de la proposta didàctica es durà a terme utilitzant diferents enfocaments. D'una banda, es realitzarà una avaluació basada en l'observació i l'anàlisi del diari de camp que els i les alumnes hagen completat durant les sessions del projecte. Això permetrà avaluar la seua participació activa en les activitats, la seua capacitat per aplicar els refranys estudiats en l'exploració del patrimoni i el seu registre dels aprenentatges.

D'altra banda, es durà a terme una autoavaluació, on els estudiants tindran l'oportunitat d'avaluar el seu propi rendiment a partir de rúbriques prèviament establides. Això els permetrà reflexionar sobre la seua participació, la seua contribució al treball en grup i el seu nivell de comprensió del patrimoni i els refranys estudiats.

Adicionalment, es realitzarà una avaluació entre iguals, on els membres del grup s'avaluaran mútuament en termes de la seua col·laboració, comunicació, contribució al treball en equip i compliment dels rols assignats. Això fomentarà l'autoavaluació i la responsabilitat compartida en el procés d'aprenentatge.

La combinació d'aquests enfocaments permetrà obtenir una avaluació integral i justa de la proposta didàctica, valorant tant els resultats obtinguts com el procés seguit pels estudiants en la seua exploració del patrimoni, i en el seu treball en equip i participació activa en les activitats proposades.

9. Conclusions

En conclusió, aquesta proposta didàctica ha permès comprendre la importància de treballar el patrimoni en el context educatiu amb l'objectiu d'ensenyar als alumnes i les alumnes els cicles de cultiu, les formes de vida del passat i altres aspectes relacionats amb la vida en el camp.

Durant el desenvolupament de la proposta, s'ha comprovat que la metodologia de treball per projectes resulta molt eficaç per aconseguir aquest objectiu, especialment tenint en compte que dues sessions es duen a terme al propi país de la Vall.

En aquest sentit, s'ha pogut constatar la importància de fomentar la consciència patrimonial entre l'alumnat, que els permet conèixer i valorar la riquesa cultural i històrica del seu entorn i així promoure la seua conservació. A més, el treball per projectes ha permès als estudiants i les estudiants desenvolupar competències clau com la investigació, la cooperació, la creativitat i la resolució de problemes, entre altres.

D'altra banda, l'ús del refrany ha resultat ser un recurs molt interessant i eficaç per a l'aprenentatge, ja que ha permès a l'estudiantat aprendre de manera amena i divertida, al mateix temps que han conegut i valorat la saviesa popular dels seus avantpassats. Així, s'ha aconseguit una metodologia activa i participativa que ha motivat als i les alumnes a participar activament en el procés d'aprenentatge.

És important destacar que aquesta proposta didàctica ha mostrat que el coneixement del patrimoni rural i agrícola pot ser una eina útil per a la formació integral de l'alumnat, no només des del punt de vista històric i cultural, sinó també per al seu desenvolupament personal i social.

En definitiva, aquest treball ha contribuït a la formació d'una educació més rica i completa, que integra els coneixements tradicionals i les noves metodologies per al desenvolupament dels alumnes en la societat actual.

10. Referències bibliogràfiques

- Chaparro, A., Méndez, A., Felices, M. (2022). "El patrimonio en las aulas. Un estudio en perspectiva con estudiantes del grado en educación primaria". *Contextos educativos*, 29, 137-154.
- Hernández Carretero, A. (2010). "El valor del paisaje cultural como estrategia didáctica". *Tejuelo*, 9, 162-178.
- Liceras, A. (2013). "Didáctica del paisaje, lo que es, lo que representa, cómo se vive". *Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, 74, 85-93.
- Ramos, M (2003). "El valor educativo de los refranes". *Revista de Investigación Educativa*, 21 (1), 163-180. doi: 10.6018/rie.21.1.141681
- Sánchez, R (2019). "El pensamiento de Vygotsky y su influencia en la educación". *Latin-American Journal of Physics Education*, 13 (4), 1-3.
- Selma Castell, S. (2014). "Les fonts històriques del Castelló medieval: Patrimoni i educació", en AADD, *Patrimoni Històric El Castelló Medieval*, 87-99. Castelló: Ajuntament de Castelló de la Plana.

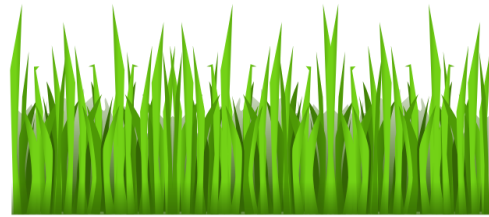
11. Annexos

- 1. Diari de camp. Proposta didàctica.**
- 2. Diari de camp, solucions. Proposta didàctica.**
- 3. Avaluació i rúbriques**

1. Diari de camp. Proposta didàctica.

DIARI DE CAMP

EL MAS DE LA VALL

NOM:

SI NO VOLS POLS NO VAGES A L'ERA

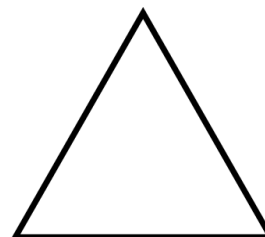
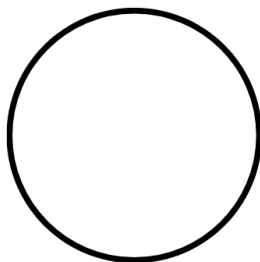
El per què del refrany...

Perquè a l'era hi ha molta sorra.

Perquè a l'era es triava el gra de la palla i això generava pols.

Perquè a l'era no agranen i hi ha molt de pols.

Explica quina d'aquestes formes podria ser una era i per què. Indica de quines figures geomètriques es tracta.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

QUI NO SEMBRE, NO CULL

El per què del refrany...

Perquè per a poder obtenir els aliments els has de sembrar.

Perquè has de sembrar obligatòriament per a sobreviure.

Perquè no pots sembrar sense animals.

Ordena de l'1 al 3 la seqüència del cicle de cultiu del cereal.

Relaciona cada nombre amb el nom corresponent a l'activitat que estan realitzant.

1	SEMBRAR
2	SEGAR
3	LLAURAR

Relaciona les diferents fases dels cicles del cultiu amb l'estació corresponent.

LLAURAR	ESTIU
SEMBRAR	HIVERN
SEGAR	TARDOR

LA MÀQUINA FA TOT MENYS PICAR-SE L'ESQUENA

El per què del refrany...

Perquè amb una màquina no has de fer tant d'esforç físic com en el treball manual.

Perquè les màquines mai es trenquen.

Perquè si no tens un tractor no pots treballar al camp.

Relaciona el nom de cada estri amb la imatge corresponent. Posteriorment assenyala si es tracta de maquinària agrícola actual o del passat.

FORCA I PALA - FALÇ - TRACTOR AMB ALADRE - ALADRE - TRILL - RECOL·LECTORA

Màquina actual	Estris del passat.

PASSAR MÉS FAM QUE UN MESTRE D'ESCOLA

El per què del refrany...

Perquè abans
poquets xiquets i
xiquetes anaven a
l'escola.

Perquè la feina de
mestre o mestra
estava mal pagada.

Perquè els mestres
i les mestres no
sabien cuinar.

Escriu tres preguntes que li faries a un agricultor del mas de la Vall. Per tal de conèixer les formes de vida del passat.

.....

.....

.....

Què és el que més t'ha cridat l'atenció després de realitzar l'entrevista?

.....

.....

.....

AL JUNY, LA FALÇ AL PUNY

El per què del refrany...

Perquè hem de portar una falç per si rebem amenaces.

Perquè al juny hem de talar arbres i necessitem la falç.

Perquè al juny es temps de segar i ho fem amb la falç.

Si has de llaurar, en quina estació ho has de fer?

- a) ESTIU
- b) TARDOR
- c) HIVERN

Amb quin element se separava el gra de la palla?

- a) FALS
- b) TRILL
- c) TRACTOR

A quin lloc se separava el gra de la palla?

- a) GRANER
- b) BANCAL
- c) ERA

Quins animals poden ajudar als agricultors en el seu treball de camp?

a) MATXOS I BOUS

b) CONILLS

c) CABRES

Perquè se sembra a la primavera?

a) PERQUÈ EL DIA ES MÉS LLARG

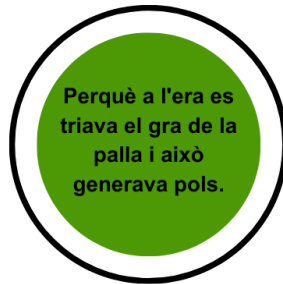
b) PERQUÈ HI HA MOLTES FLORS

c) PERQUÈ NO PLOU

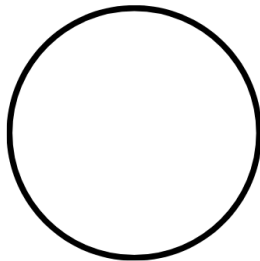
2. Diari de camp, solucions. Proposta didàctica.

SI NO VOLS POLS NO VAGES A L'ERA

El per què del refrany...

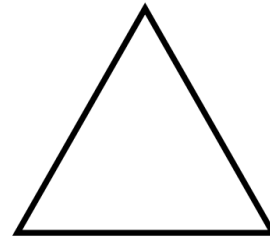
Explica quina d'aquestes formes podria ser una era i per què. Indica de quines figures geomètriques es tracta.

CERCLE

RECTANGLE

TRIANGLE

Es tracta d'un cercle, perquè com aquesta figura no te costats, els animals que trillaven

el cereal podien donar voltes amb el trill i separar el gra de la palla sense deixar-se cap extrem

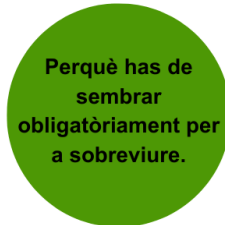
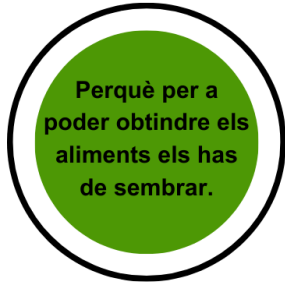

sense trillar.

QUI NO SEMBRE, NO CULL

El per què del refrany...

Ordena de l'1 al 3 la seqüència del cicle de cultiu del cereal.

2

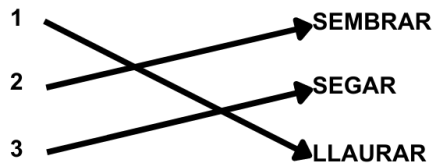

1

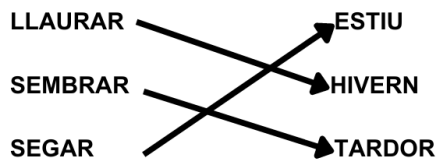

3

Relaciona cada nombre amb el nom corresponent a l'activitat que estan realitzant.

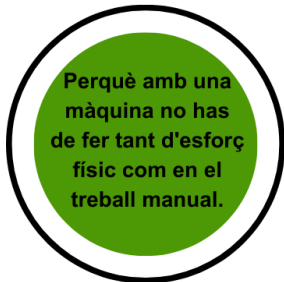

Relaciona les diferents fases dels cicles del cultiu amb l'estació corresponent.

LA MÀQUINA FA TOT MENYS PICAR-SE L'ESQUENA

El per què del refrany...

Perquè les màquines mai es trenquen.

Perquè si no tens un tractor no pots treballar al camp.

Relaciona el nom de cada estri amb la imatge corresponent. Posteriorment assenjala si es tracta de maquinària agrícola actual o del passat.

TRILL

FALÇ

RECOL·LECTORA

ALADRE

FORCA I PALA

TRACTOR AMB ALADRE

Màquina actual	Estris del passat.
RECOL·LECTORA	TRILL
TRACTOR AMB ALADRE	ALADRE
	FORCA I PALA
	FALÇ

PASSAR MÉS FAM QUE UN MESTRE D'ESCOLA

El per què del refrany...

Perquè abans
poquets xiquets i
xiquetes anaven a
l'escola.

Perquè la feina de
mestre o mestra
estava mal pagada.

Perquè els mestres
i les mestres no
sabien cuinar.

Escriu tres preguntes que li faries a un agricultor del mas de la Vall. Per tal de conèixer les formes de vida del passat.

(RESPOSTA OBERTA)

.....

.....

.....

Què és el que més t'ha cridat l'atenció després de realitzar l'entrevista?

(RESPOSTA OBERTA)

.....

.....

.....

AL JUNY, LA FALÇ AL PUNY

El per què del refrany...

Perquè hem de portar una falç per si rebem amenaces.

Perquè al juny hem de talar arbres i necessitem la falç.

Perquè al juny es temps de segar i ho fem amb la falç.

Si has de llaurar, en quina estació ho has de fer?

a) ESTIU

b) TARDOR

c) HIVERN

Amb quin element se separava el gra de la palla?

a) FALS

b) TRILL

c) TRACTOR

A quin lloc se separava el gra de la palla?

a) GRANER

b) BANCAL

c) ERA

Quins animals poden ajudar als agricultors en el seu treball de camp?

a) MATXOS I BOUS

b) CONILLS

c) CABRES

Perquè se sembra a la primavera?

a) PERQUÈ EL DIA ES MÉS LLARG

b) PERQUÈ HI HA MOLTES FLORS

c) PERQUÈ NO PLOU

3. Avaluació i rúbriques

a) Criteris generals d'avaluació

Criteris d'avaluació	
30%	Realització del diari de camp i comprensió de les diferents activitats.
40%	Observacions del docent. Participació i implicació en el procés d'aprenentatge.
20%	Autoavaluació del treball grupal, a partir de rúbriques (vegem annex).
10%	Autoavaluació del treball individual, a partir de rúbriques (vegem annex).

b) Rúbrica d'autoavaluació grupal

Criteris	MOLT BÉ	BÉ	HO HAGUEREM POGUT FER MILLOR
Hem participat tots.			
Ens hem ajudat.			
Tots hem aportat idees.			
Ens hem respectat i escoltat.			

c) Rúbrica d'autoavaluació individual

Criteris	MOLT BÉ	BÉ	HO HAGUERA POGUT FER MILLOR
He realitzat totes les fitxes del projecte.			
He participat en el treball de grup.			

Conec el cicle de cultiu del cereal.			
Identifico les diferents parts del mas de la Vall.			
Se per a que serveixen els diferents espais del mas de la Vall.			

d) *Quadern d'observació diària*

Quadern d'observació

N O M :

D A T A :

O B S E R V A C I O N S :